עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פ"ד מהל' תפלה הלכה טו וס"ש סימן קפ סעיף ה):

סט ב מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע ח"ח סי' ל סעיף יח:

ע ג מיי' פ"ד שם הל' טו סמג שם (טוש"ע ח"ח סי' ל סעיף ה):

עא ד ה מיי' פ"י שם הלכה יב סמג שם טוש"ע ח"ח סימן קז סעיף ג:

עב ו מיי' שם הל' טו סמג שם טור ש"ע ח"ח סי' קה:

עג ז ח מיי' שם הלכה יח סמג שם טוש"ע ח"ח סי' מכ סעיף ה:

ט ומיי' פ"ג מהל' קריאת שמע ה:

תוספות הל' מן:

א י מיי' פ"ד מהל' תפלה הל' טז סמג שם טוש"ע ח"ח סי' קי לג סעי' ב:

ב כ מיי' פ"ט שם הל' ה סמג שם טוש"ע ח"ח סימן לא סעיף ו:

מוסף תוספות

א. הילכך מצלינן תפלת מוסף בין ביחיד בין בצבור. תוס' הרא"ש.

ב. דאפילו תפלת מוסף היו מתפללין ביחיד. שם.

ג. ואפי' ביחיד נמי. תוס' ר"י שילילון. ד. [ד]ליל שלשים ואחד אין הטעם תלוי בקידוש ב"ד שכבר קדשוהו שמים. תוס' הרא"ש. ה. כיון שאין ראוי לקדש את החדש בלילה הילכך אין מחזירין אפילו ליל שלשים ואחד. שם.

ו. דאז יש ר"ח בשני ימים. תוס' ר"י שילילון. **ז.** אע"פ שלא פתח בברכה של אחריה. תוס' הרא"ש לעיל מט: **ח.** ואם יחזור הויא ברכה לבטלה. שם.

ט. [אלא] כיון שלא פתח ברכה שלאחריה חוזר שם.

י. אע"פ שאם פתח בהטוב והמטיב אין מחזירין אותו. שם. **יא.** באמצע תפלתו. שם. **יב.** אם אתה אומר כן, על הנסים אם סיים ברכת הודאה הוי צריך לחזור לרצה, דטעה בשלש אחרונות חוזר לעבודה. שם. **יג.** ולא דמי לההיא דיעלה ויבא, דהתם תקנו ברכה חדשה, ומזה היינו יכולין ללמוד דכל זמן שלא פתח בברכה שלאחריה שיחזור לאותה ברכה שסיים, אבל שיחזור לראש ב' ברכות אין ללמוד משם, הילכך לא דמיא להך דהכא כלל. שם. **יד.** והיה אומר, כל מקום שאחז"ל אין מחזירין אותו, היינו היכא שסיים תפלתו דעקר רגליו, אבל היכא דלא עקר לעולם חוזר, ולדבריו ר"ח אם סיים מודים בלא על הנסים חוזר לעבודה, דהא אמרי' לקמן טעה בג' אחרונות חוזר לעבודה. מרדכי רמז לא.

רבינו חננאל

איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר אין הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה, אלא כרבנן דאמרי בין בחבר עיר בין שלא בחבר עיר, דעובדא דר' יצאי מסייע להו. **והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו מפני וכו' אמר ר' יוחנן בצבור שנו.** יחיד שמתפלל בצבור אם טעה ולא הזכיר של ראש חדש, שחרית אין מחזירין אותו, שלא יטרח את הצבור [שלא יפתינו אותו עד שישלים תפלתו]. וכ"ש ערבית שאין מקדשין את החדש אלא ביום. אבל יחיד שלא בצבור חוזר. כמה ישהה בין תפלת שחרית ותפלה של מוספין וכו'. חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וכו'. פי' כשיעור שתסור אימת צבור מלבו, כי בעת שעובר לפני התיבה מתבהל מפני הצבור וכשמתחיל להתפלל לכוין לבו להתחנון מסיר אותו שיכוף ראשו ויכוין תפלתו כאדם שיש לו צער. אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. אסיקנא במלכי ישראל דאם שואל בשלומו אינו מפסיק ומשיב לו, אבל מלכי אומות העולם או הגמון או גוי, או אנס או קרון בא כנגדו, אם יכול יקצר ואם לאו יפסיק.

ס) ה"ג **אין** הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. אלא הלכה כרבנן וכן פסק ר"מ[א] דלהכי מייתי (ס) רבי אמי ור' אסי שהיו מתפללים ביחיד כרבנן ביני עמודי דגרסי לאשמעינן[ב] דהלכה כרבנן: **והתניא** טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דהא אמרינן בסמוך טעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין כו'[ג] אי נמי אי איתא אגב אחרינא נקט ליה: **כמה** ישהה בין **תפלה לתפלה.**

כגון אדם שטעה ורוצה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל **דעתו עליו.** ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרגע לאמות: **לפי שאין מקדשין את החדש בו'.** פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקדשין ומיפוק ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עובדת וי"מ דוקא בלילה דאשמעינן דאין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו[ד] ולא נראה לאלקי[ה]:

מסתברא מילתא דרב בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלפניו מלא[ו] דאז יכול לאומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יצחק לכל דבר שאמרו חכמים אין מחזירין אותו[ז] כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה דאין מחזירין אותו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים אותה ברכה שתקנו בה לאומרה[ד] אין מחזירין אותו[ח] ולא נהירא לרבינו אלחנן[ט] דהא מזונן בברכת המזון דאותן שאמרו חכמים מחזירין וגם אותן שאין מחזירין שוין היכא דלא עקר רגליו כדאמר לקמן (דף מט.) אם שכח אם שבת וסיים הברכה כולה ועדיין לא התחיל בברכת הטוב והמטיב אומר ברוך אשר נתן שבתות למנוחה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הזכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל ברכת הטוב והמטיב דאותה קולא עקר רגליו אומר ברוך אשר נתן רשי' חדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו שוין ואם עקר רגליו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת חוזר לראש ושל ר"ח מעוות לא יוכל לתקון והכי נמי יחזור (ד) באותה ברכה אם לא התחיל בברכה שלאחריה. ומיהו אין רשיה מהתם דשאני התם בברכת המזון שכבר גירך ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא על כן אין מחזירין אותו לגמרי כי אין דומה אם הפסק כל כך ואין להניח ממנו רשיה לי"ח ברכות דאם יחזירוהו בדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה[יא] ועוד דאין להניח רשיה לאכן דאם היים אומר היכא דלא עקר רגליו בי"ח ברכות שהיה לו לחזור מ"כ היה לריך לחזור לרשה[יב] ואין זה הגון[יג] ומיהו אומר ר"י דרשה לא דלא עקר רגליו חזר לרשה אפי' בדבריה שאין מחזירין כגון על הנסים[יד] וכן עמא דבר:

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בחדרת. תימה אמאי לא מוכח בהדיא מדכתיב בתריה חילו מלפניו כל הארץ וי"ל היינו קרא דכתיב במזמור הבו לה' בני אלים והמהות קרא בעי להוכיח במסכת מגילה (דף יח:) שאומרים אבות וגבורות וקדושת השם וי"ח ברכות תקנו כנגד האזכרות ומשום הכי דייק מאותו קרא שכתוב באותה פרשה אבל אותו דחילו וגו' אינו כתוב באותה פרשה: מייתי

בנהרדעא. לפי שיש שם לבור והשליח פוטרני: **פולמוסא.** חיל: **דלגי והדר לגי.** ולמה ליה ב' תפלות אלא אחת של שחרית ואחת של מוספין ש"מ לית ליה דרבא"ע: **ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה.** ותכוייהו דשחרית: **מאן גברא רבא דקמסהיד עליה.** רבי יוחנן שהעיד על הדבר יפה לדקדק שבשביל תפלת המוספין היתה: **משום רבינו רב:** ס) **בלבור שנו.** דאין מחזירין משום דשמע ליה מש"ל ואיכא מקלת הזכרה אבל ביחיד צריך לחזור. ובה"ג מפרש לה בש"ל משום טירחת לבור אבל יחיד הדר: **טעה ולא הזכיר במוספין.** שהתפלל אתה חונן: **כמה ישהה בין תפלה לתפלה.** מי שיש עליו לחזור ולהתפלל או משום דטעה או משום מוספין כמה ישהה בין זו לזו: **שתחונן.** שהא דעתו מיושבת לערוך דבריו בלשון תחנה: **שתתחולל.** לשון חילוי. והיא היא אלא בלישנא בעלמא פליגי: **כדחזי מלא.** כשהחדש שעבר מלא עושין ר"ח ב' ימים הלכך יכול לאומרה למחר דערבית של מחר ר"ח גמור יותר מן הראשון: **מדי טעמא קאמר.** שאין מקדשין את החדש בלילה:

הדרן עלך תפלת השחר

כובד ראש. הכנעה: **שוכין שעה אחת.** במקום שבאו להתפלל: **גמ' אשתחוה אל הילל קדשך ביראתך.** מתוך יראה: **מליין נפשיה.** מקשט עצמו בבגדיו: **עבדו אתם ה' בילאה.** תפלה שהיא לנו במקום עבודה עשו אותה בילאה: ט) **בכל עצב יהיה מוסר.** כשאדם מראה את עצמו עצב יהיה לו שכר: **דהוה קא בדח טובא.** יותר מדאי ונראה כפורק עול: **תפילין מגחנא.** והם עדות שממשלת קוני ומשרתו[י] עלי:

ב) [מולין ז.], ג) לעיל דף ח., ד) [ע' תוס' לקמן לג: ד"ה ימרון], ה) [הכי"ף ולא"ש לא גרסי זה ועי' בעוד סימן קכ"ו ותכ"ט], ו) [ועמ"ש ד:, ז) [כך כל"ל], ח) [ד"ה בלבור אחר ד"ה טעה], ט) [דבורי רש"י מהפסקו מזה], י) כ"ש: ושרתו, כ) כ"ה בכת"ש ועי"ש,

תורה אור השלם

1. וְאַתֶּתֵּן אֶל יְיָ בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר: דברים ג כג
2. וַיָּחֶל מֹשֶׁה אֶת פָּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְיָ יֶחֱרֶה אַפֶּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה: שמות לב יא
3. וְהִיא מָרֵת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל יְיָ וּבָכֹה תִּבְכֶּה: שמואל א א י
4. וְאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אִשְׁתַּחֲוֶה אֶל הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: תהלים ה ח
5. חִבּוּ לַיְיָ בְּכוּד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: תהלים כט ב
6. עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בְּרֶעְדָה: תהלים ב יא
7. בְּכָל עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר שְׂפָתַיִם אַךְ לְמַחְסוֹר: משלי יד כג

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' ולא הזכיר בל ר"ח (בערבית וכו'. בסתרים) תפ"מ. וע"כ ס"ש לין זה: (**ו**) תוס' ד"ה לין הלכה כו' דלכי מייתי הכא רבי אמי וכו' ביחיד ביני עמודי היכא דהוו גרסי כל"ל ומיהם דכרבנן נמתק: (**ז**) ה"ה מסתברא וכו' עקר רגליו ופתח. נ"ב פי' אי פתח: (**ד**) בא"ד וה"ל יחזור לאותה בכרכה:

גליון הש"ס

מתני' אפי' המלך. עי' יומא י"ט ע"ב תוס' ד"ה בס:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' בל ר"מ בערבית. נ"ב רי"ף וס"ש ל"ג אלא בשתרים לין כו' לבד:

מוסף רש"י

חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה. ולפי סמס אדם גדול העיד עליו, הואיל וכא להעיד על זאת יפה כיון ודקדק בדבר אל נכון (חולין ז.). **ביני עמודי.** שנית המלכים נכון עליהם מלמעלה (לעיל ח.).

הדרן עלך תפלת השחר

רבינו חננאל (המשך)

האימה מלבו, כדכתיב ואתחנן אחר ואתנפל. וחד אמר כדי שתתחולל, פירוש כשיעור שתסור האימה מלבו ויכוין לבו לחלות פני צורו, שימחול לו על כל מה שפשע ומרד, שזה יותר שיעור מן המתחנן לקבל פרס, כי ענין ואתחנן כמו יקבל פרס הוא, שהיה משה רבינו ע"ה מתחנן. אבל ענין ויחל בקשת מחילה וצריך דברי רצוי בכיה ותחינה. ירושלמי: כמה ישהה בין תפלה לתפלה כדי הילוך ארבע אמות. **סליק פ"ד לפ"ש**

מתני': אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. פי', כפיפת ראש

מסורת הש"ס

ל) [מולין ז.], ג) לעיל דף ח., ד) [ע' תוס' לקמן לג: ד"ה ימרון], ה) [הכי"ף ולא"ש לא גרסי זה ועי' בעוד סימן קכ"ו ותכ"ט], ו) [ועמ"ש ד:, ז) [כך כל"ל], ח) [ד"ה בלבור אחר ד"ה טעה], ט) [דבורי רש"י מהפסקו מזה], י) כ"ש: ושרתו, כ) כ"ה בכת"ש ועי"ש,

---

בנהרדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי ליביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר יתיב רבי חנינא קרא קמיה דר' יגאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ר' אלעזר בן עזריה א"ל[ו] פוק קרא קראיך לברא דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע א"ר יוחנן אני ראיתי את רבי יגאי דצלי והדר צלי א"ל רבי ירמיה לר' זירא [ז]ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א"ל[ח] חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה: [ט]ר' אמי ור' אסי [י]אע"ג דהוו להו תליסר בי בנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר' יהודה שאמר משום ראב"ע ר' חייא בר אבא צלי והדר צלי א"ל רבי זירא מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר"א [כ]לעולם ימוד אדם את עצמו אם [כ]יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דריש ירחא והתניא טעה ולא הזכיר של ר"ח [א] (ו) בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית [ד]בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין [כ]במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה א"ל לאו איתמר עלה א"ר יוחנן [ה]בצבור שנו: כמה ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור"ח חד אמר [ו]כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב [ז]ואתחנן אל ה' ומ"ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב [ח]ויחל משה אמר רב ענן אמר רב [ט]טעה ולא הזכיר של ר"ח ערבית אין מחזירין אותו לפי [י]שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום אמר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו א"ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר [כ]מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

הדרן עלך תפלת השחר

אין [ל]עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים [מ]אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: **גמ'** מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [נ]והיא מרת נפש ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא אלא א"ר יוסי בר' חנינא מהכא [ע]ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא [פ]השתחוו לה' בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה [צ]הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא [ק]עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה א"ר אדא בר מתנא אמר [ר]רבה במקום גילה שם תהא רעדה אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא בדח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא חזייה דהוה קא בדח טובא אמר ליה [ש]בכל עצב יהיה מותר כתיב א"ל אנא תפילין מנחנא מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי

ס) ה"ג אין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב"ע. אלא הלכה כרבנן וכן פסק ר"מ[א] דלהכי מייתי (ס) רבי אמי ור' אסי שהיו מתפללים ביחיד כרבנן ביני עמודי דגרסי לאשמעינן[ב] דהלכה כרבנן: **והתניא** טעה ולא הזכיר של ר"ח בערבית אין מחזירין אותו. ל"ג ליה דהא אמרינן בסמוך טעה ולא הזכיר של ר"ח אין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין כו'[ג] אי נמי אי איתא אגב אחרינא נקט ליה: **כמה** ישהה בין **תפלה לתפלה.**

כגון אדם שטעה ורוצה להתפלל שנית וכן בין תפלת שחרית לתפלת המוספין: **כדי** שתתחולל **דעתו עליו.** ומפרש בירושלמי דהיינו כשילך מרגע לאמות: **לפי שאין מקדשין את החדש בו'.** פי' לעיל בריש פרקין (דף כו.) מה שמקדשין ומיפוק ליה משום רשות משום דהיינו דוקא לעשות מלוה אחרת עובדת וי"מ דוקא בלילה דאשמעינן דאין מחזירין אותו לפי שאין מקדשין החדש בלילה אבל בלילה שניה מחזירין אותו שכבר מקודש מיום שלפניו[ד] ולא נראה לאלקי[ה]:

מסתברא מילתא דרב בחדש מלא. כלומר שהיה אותו שלפניו מלא[ו] דאז יכול לאומרה בערבית של מחר שהוא עיקר והיה אומר ה"ר יצחק לכל דבר שאמרו חכמים אין מחזירין אותו[ז] כגון יעלה ויבא בערבית ועל הנסים לא מיבעיא אם עקר רגליו (ג) ופתח בברכה שלאחריה דאין מחזירין אותו אלא אפילו לא עקר אלא שסיים אותה ברכה שתקנו בה לאומרה[ד] אין מחזירין אותו[ח] ולא נהירא לרבינו אלחנן[ט] דהא מזונן בברכת המזון דאותן שאמרו חכמים מחזירין וגם אותן שאין מחזירין שוין היכא דלא עקר רגליו כדאמר לקמן (דף מט.) אם שכח אם שבת וסיים הברכה כולה ועדיין לא התחיל בברכת הטוב והמטיב אומר ברוך אשר נתן שבתות למנוחה כו' וקאמר נמי התם אם טעה ולא הזכיר של ר"ח קודם שעקר רגליו דהיינו קודם שיתחיל ברכת הטוב והמטיב דאותה קולא עקר רגליו אומר ברוך אשר נתן רשי' חדשים וכו' אלמא היכא דלא עקר אלו ואלו שוין ואם עקר רגליו שהתחיל בברכת הטוב והמטיב של שבת חוזר לראש ושל ר"ח מעוות לא יוכל לתקון והכי נמי יחזור (ד) באותה ברכה אם לא התחיל בברכה שלאחריה. ומיהו אין רשיה מהתם דשאני התם בברכת המזון שכבר גירך ג' ברכות וברכת הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא על כן אין מחזירין אותו לגמרי כי אין דומה אם הפסק כל כך ואין להניח ממנו רשיה לי"ח ברכות דאם יחזירוהו בדבר שאין לו לחזור הוי כמו הפסקה[יא] ועוד דאין להניח רשיה לאכן דאם היים אומר היכא דלא עקר רגליו בי"ח ברכות שהיה לו לחזור מ"כ היה לריך לחזור לרשה[יב] ואין זה הגון[יג] ומיהו אומר ר"י דרשה לא דלא עקר רגליו חזר לרשה אפי' בדבריה שאין מחזירין כגון על הנסים[יד] וכן עמא דבר:

הדרן עלך תפלת השחר

אל תקרי בהדרת אלא בחרדת. תימה אמאי לא מוכח בהדיא מדכתיב בתריה חילו מלפניו כל הארץ וי"ל היינו קרא דכתיב במזמור הבו לה' בני אלים והמהות קרא בעי להוכיח במסכת מגילה (דף יח:) שאומרים אבות וגבורות וקדושת השם וי"ח ברכות תקנו כנגד האזכרות ומשום הכי דייק מאותו קרא שכתוב באותה פרשה אבל אותו דחילו וגו' אינו כתוב באותה פרשה: מייתי

כסא דמוקרא. כ) כוס של זכוכית לבנה: **לישרי לן מר.** שירה: **מי תורה וכי מלוה דמגנו עלן.** היכן התורה שעפקנו והיכן המצות שאנו מקיימין שיגינו עלינו מדינה של גיהנם: **הלכה פסוקה.** שהיא ברורה עיין שלא יהא מהרהר בה בתפלתו: **יושבת עליה ז' נקיים.** לבד מאותו יום שפוסקת והתורה לא הברירה ז' נקיים אלא לזבה שנאמר ואם טהרה מזובה ב) ואין זבה אלא הרואה שלשה ימים רצופין בתוך י"א יום שבין נדה לנדה: **ומכניסה.** בבית: **כמון שלא.** קודם שיזרה אותה שאין מתחייב במעשר מן התורה אלא בגמיא פני הבית ומשנמרח בכרי אבל לפני מירוח אין רואיא פני הבית קובעתו לגבי תרומה ומעשר כתיב דגן דאשית דגנך (דברים יח) והוא המירוח לפיכך כשמכניסה לבית קודם מירוח לא הוקבעה למעשר מן התורה וכשבא הוא לאסקה אכילת קבע בדבר שלא נגמר מלאכתו אבל אכילת ערלי לא אסרו ומאכל בהמה ערלי הוא דתנן במסכת פאה (פ"א מ"ו) מאכיל לבהמה היה ועוף עד שיגמרם הלכך בהמתו אוכלת ופטורה אבל איסו אסור באכילת קבע: **אסור בהנאה ומועלין בו.** ואע"ג דקי"ל אין מועלין בדמים ואיפיין לה מקראי במסכת יומא (דף נט:) ובשאמיטת חולין (דף קיז.) ר"מ כשנאמטו בעזרה לאיכל לגמיר נתתיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא יז) לכפר נתתיו לך ולא למעילה אבל בדם הקזה מועלין כלומר אם נהנה מביא קרבן מעילה. והנך דויין הלכות פסוקות שאין עליהן קושיות ותירוצים שיהא צריך להרהר בהן: **כמפגיעין.** מתוך כובד ראש: **בברייתא.** מתוך הלכה פסוקה: **שיחה.** ליצנות: **מתוך קלות ראש.** חילוף של כובד ראש. מתוך זחות לב ועתק: **אלא מתוך שמחה** (ג). כגון דברי תנחומים של תורה כגון סמוך לגאולת מצרים או סמוך לתחלה לדוד שהוא של שבת ותנחומין כגון רגון ויהי מקרבות ה' את יחזקאל בן בוזי הכהן שמתפללין זכרון ומכן מן ותמלוך שמחים כשמגיעים לפסוקים ובסוף ברכה[8] זוקפין שאין לשמחת בסוף ברכות אלא היכא דתקון: דבר

איתי כסא דזוגיתא חיורתא. מכאן נהגו לשבר זכוכית בנשואין: ד) **במקום** גילה **שם תהא רעדה.** פשוטו של מקרא עבדו את ה' בירא וכשיבא יום רעדה תגילו[9] והכי מפורש בירושלמי עבדו את ה' בירא בתפלה לאיקרי עבודה ה) כדתניא בספרי (פ' עקב) ולעבדו בכל לבבכם זו תפלה[2]: **המקיין דם בבהמת קדשים וכו'.** וקשה לאמר בפ"ג דע"ז (דף מד.) גבי דמים חיצונים ודמיים פנימיים של קרבנות אלו ואלו נמכרים לגנניים לזבל אלמא לאין מועלין בהן ו) וי"ל דהתם היינו לאחר זריקת דמים וכבר נתכפרו בעלים מה שאין כן הכא: **רבנן עבדי כמתניתין.** וכותייהו קי"ל ולכן אין מתפללין מתוך קלות ראש ושחוק אלא מתוך כובד ראש ושמחה של מצוה כגון שעסק בדברי תורה ולכן נהגו לומר פסוקי דזמרה ותפלה פסוקה: **רב אשי עביד כברייתא.** ירושלמי לא יעמוד ויתפלל אלא מתוך דבר הלכה ח"ר ירמיה העוסק בהלכי לצור כעוסק בדברי תורה דמי[3]: **שבן מצינו בנביאים הראשונים** שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומין. ומקשה בירושלמי מון מירמיה וכו' והא כתיב כי אם מתם מתקמנו (איכה ה) מיהו ג) מהכוא קראי דסוף תרי עשר וקהלת לא פריך מידי שמוצאו בטוב בדברי תנחומין ולא מייתי בפורענות דיארלא: **ומוצאו** בזוית אחרת. תימה דאמר לקמן (דף לד.) הבא לשמחת בסוף כל ברכה וברכה מלמדין אותו אלא יאמה ותיכן הא"ר יוסף דהכא מייתי בתחנוניה שהיה אומר אחר י"ח ברכות ולא הזיל דהא מי"ח קאמר[7] ונראה לאר"י דודאי בסוף כל ברכה אסור לשמחת אבל בתפלת הברכה מיהא מותר לשמחת ובהכי מייתי הכא וכשהיה מגיע לסוף הברכה היה זוקף ולכך נהגו העולם בראש השנה ויום הכפורים שמתפללין זכרונו ובכן מן ותמלוך שמחים כשמגיעים לפסוקים ובסוף ברכה[8] זוקפין שאין לשמחת בסוף ברכות אלא היכא דתקון: דבר

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו ואעציבו אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א"ל ז) הי תורה והי מצוה דמגנו עלן א"ר יוחנן משום רשב"י [8]אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר [1]אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה אמרו עליו על ר"ל שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה"ז מכי שמעה מר' יוחנן רביה: ת"ר [2]אין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה והיכי דמי הלכה פסוקה אמר אביי כי הא דר' זירא ח) דאמר ר' זירא [3]בנות ישראל החמירו על עצמן ט) שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליה שבעה נקיים רבא אמר כי הא דרב הושעיא דאמר רב הושעיא י) מערים י אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ואב"א כי הא דרב הונא יא) דא"ר הונא א"ר זעירא יב) המקיז דם בבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו רבנן עבדי כמתניתין רב אשי עביד כברייתא: ת"ר יג) אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא יד) מתוך שמחה של מצוה וכן לא יפטר אדם מחברו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך [א] דבר הלכה שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים [ב] וכן תנא טו) מרי בר בריה דרב הונא בריה דר' ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו כי הא טז) דרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניתא דבבל כי מטא להתם א"ל מר ודאי דאמרי אינשי הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא א"ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב יז) בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היאך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתישבה רב מרדכי אלוייה יח) לרבי שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי ואמרי לה עד בי דורא: ת"ר יט) המתפלל יצריך שיכוין את לבו לשמים אבא שאול אומר סימן לדבר [3]תכין לבם תקשיב אזנך תניא [4]א"ר יהודה כך היה מנהגו של ר"ע [5]כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח צבור [6]וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך למה מפני בריעות והשתחויות: א"ר חייא בר אבא [7]לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנאמר [4]וכוין פתיחן ליה וגו' [8]יכול יתפלל אדם כל היום כלו כבר מפורש על ידי דניאל [4]וזמנין תלתא וגו' יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר [4]די הוא עבד מן קדמת דנא יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה ת"ל [4](לקבל) [נגד] ירושלם יכול יהא כוללן בבת אחת כבר מפורש ע"י דוד דכתיב [5]ערב ובקר וצהרים וגו' יכול ישמיע קולו בתפלתו [9]כבר מפורש על ידי חנה שנאמר [6]וקולה לא ישמע [9]יכול [8]ישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר [7]לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר [8](בקשה) אחר אמת ויציב אבל [2]אחר התפלה אפי' כסדר וידוי של יה"כ אומר איתמר נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב [6]אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יה"כ אומר: אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה [6]וחנה היא מדברת על לבה [7]מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו [8]רק שפתיה נעות [9]מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו [6]וקולה לא ישמע [7]מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו [6]ויחשבה עלי לשכורה [8]מכאן [9]ששכור אסור להתפלל [8]ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' א"ר אלעזר מכאן לרואה בחברו

ידי דניאל [4]וזמנין תלתא וגו' יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר [4]די הוא עבד מן קדמת דנא יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה ת"ל [4](לקבל) [נגד] ירושלם יכול יהא כוללן בבת אחת כבר מפורש ע"י דוד דכתיב [5]ערב ובקר וצהרים וגו' יכול ישמיע קולו בתפלתו [9]כבר מפורש על ידי חנה שנאמר [6]וקולה לא ישמע [9]יכול [8]ישאל אדם צרכיו ואח"כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר [7]לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר [8](בקשה) אחר אמת ויציב אבל [2]אחר התפלה אפי' כסדר וידוי של יה"כ אומר איתמר נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב [6]אע"פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר של יה"כ אומר: אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה [6]וחנה היא מדברת על לבה [7]מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו [8]רק שפתיה נעות [9]מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו [6]וקולה לא ישמע [7]מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו [6]ויחשבה עלי לשכורה [8]מכאן [9]ששכור אסור להתפלל [8]ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו' א"ר אלעזר מכאן לרואה בחברו

ג) [ע"ב תוס' שבת כ: ד"ה אלא ותו' ב"מ כט: ומולין פד: ד"ה מזוגיתא], ב) עיין בעין יעקב הגרלבה, ג) נדה סו. מגילה כח:, ד) [נפיל"ש ותו' בפגילה שם], ה) ספחים דף ט. מנחות קז: נדה טו: [ע"ז מא:], ו) מעילה יב: [ע"ש], ז) תוספתא פ"ג הכ"ח, ח) שבת ל: ספחים קיז, ט) עירובין מד., י) סוטה מו:, כ) [לרב אשי כ"ה בסוטה מו: וכ"כ רש"י בגיטין נט. ד"ה זלו ע"ש שכן מוכח וע"ע ברש"י בילה ו. ד"ה מ"ל], ל) תוספתא פ"ב הי"ז, מ) תוספתא שם ה"ז, נ) נקמן לד:, ס) תוספתא פ"ג ה"ח, ע) ע"ז יז:, פ) רי"ף ורא"ש ל"ג, צ) ע"ז מ. ק) עירובין סד., ר) [ע' לעיל כח. פיבש"י ד"ה כמתו], ש) [ויקרא טון], ת) שיך לעיל ל:, א) [וכ"ל לבדיל בענינא כ.], ב) [וע' תוס' יומא נט: ד"ה הוא ותוס' מעילה יב: ד"ה המקיין], ג) מהנהו [כל"ל מ"מן],

תורה אור השלם

1. אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה:
תהלים קכו ב

2. וְלֹא אֹמַרוּ אִיכָה יְיָ הַמַּעֲלֶה אֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִיךְ אֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרָבָה וְשׁוּחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצַלְמָוֶת בְּאֶרֶץ לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשַׁב אָדָם שָׁם: ירמיהו ב ו

3. תֹּאוֹת עֲנָוִים שָׁמַעְתָּ יְיָ תָּכִין לִבָּם תַּקְשִׁיב אָזְנֶךָ:
תהלים י יז

4. וְדָנִיֵּאל בְּדִי יְדַע דִּי כְתָב עַל לְבִיתֵהּ וְכִוִּין פְּתִיחִין לַהּ בַּעֲלִיתֵהּ נֶגֶד יְרוּשְׁלֶם וְזִמְנִין תְּלָתָה בְיוֹמָא הוּא מְצַלֵּא וּמְהֹדֵא קֳדָם אֱלָהּהּ כְּל קֳבֵל דִּי הֲוָא עָבֵד מִן קַדְמַת דְּנָה:
דניאל ו יא

5. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָשִׂיחָה וְאֶהֱמֶה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי:
תהלים נה יח

6. וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵע וַיַּחְשְׁבֶהָ עֵלִי לְשִׁכּוֹרָה:
שמואל א א יג

7. וּפְנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּחִנָּתוֹ יְיָ אֱלֹהָי לִשְׁמֹעַ אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדְּךָ מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם:
מלכים א ח כח

8. וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ עֵלִי עַד מָתַי תִּשְׁתַּכָּרִין הָסִירִי אֶת יֵינֵךְ מֵעָלָיִךְ:
שמואל א א יד

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אלא ממון שמחה של מצוה כגון:

מוסף תוספות

א. כשתבוא אותה רעדה שכתוב בה [ישעי' לג] אחזה רעדה חנפים, תגילו ותשמחו אם עבדתם את ה'. רש"י תכלים ב יח. ב. [ד]רשינן איזו היא עבודה שבלב היא תפילה. לא"ה. ג. פירוש לענין לעמוד מתוכו להתפלל, שגם זו שמחה הוא לו שעוסק בצרכי ציבור. טור סר"ס צ. ד. דמשמע דמיירי דומיא דכשהיה מתפלל עם הצבור. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

[דאמור רבי אושעיא מערים אדם על תבואתו. ראינו עושה אותה גורן, אלא מכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת המוץ, ופטורה מן המעשר]. יכול משבא לגולה דניאל לגולה התחיל לעשות כן. אין אומר דבר בקשה אחר אמת ויציב. פי', משום דצריך לסמוך גאולה לתפלה. [וגם מפני שצריך לסדר שבחו של הקב"ה תחלה קודם שיתפלל כדילפינן ממשה, הילכך אין לבקש דבר אחר אמת ויציב, וכי כייל בתוכו דברי בקשה אין מונעין].

ד) [ע"ב תוס' ד"ה אלא ד"ה מעמד ומעמד ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
י) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
טו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
טז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
יט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
כט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ל) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
לט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
מט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
נט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ס) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
סט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ע) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
עט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
פט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
צט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
ק) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קי) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קטו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קטז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קיט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קכט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קל) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קלט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קמט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנ) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קנט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קס) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קסט) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קע) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעא) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעב) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעג) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעד) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעה) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעו) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעז) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעח) [ע"ב תוס' ד"ה מהלכות הלכה ו טוש"ע ר"ל סימן ל:
קעט) [ע"ב תוס' ד"ה

לא: אין עומדין פרק חמישי ברכות

דבר שאינו הגון. פירוש אע"ג דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא דאסור אפילו בשביל לחבירו בשבילו: **גברא** בגוברין. פי' אדם שיהא חשוב ליממון בין אנשים: **מכאן** ששבור אסור להתפלל. ירושלמי במסכת תרומות פרק קמא רבי זעירא אמר בעי קמיה דרבי אמי שבור מהו שיברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדומעת. פירוש ואפי' הוא שמוי ושבור כל כך שאינו יכול לדבר כראוי דהכי משמע ושבעת וברכת:

מכאן שאסור לישב בד' אמות של **תפלה.** בין מלפניו [ב] (בין מלאחריו) ובין מן הצדדין ופירשו תשובת הגאונים דוקא ביושב ובטל אבל אם היה עומד בק"ש ובברכותיה ויצאה בהם [א] אפילו יושב שפיר דמי: **[עמכה].** עמך משמע בתוך ארבע אמות [ג] משום דכתיב עמכה מלא בה"ש כלומר שלא היה יושב בתוך ארבע אמות שלה כי אם בתמיסת:

מורה הלכה בפני רבך את. ולא ע"פ שלא למד עדיין בפניו מ"מ גדול הדור היה [ד] ובא ללמוד לפניו [ה]: **כל** היושב בתענית בשבת. פירש ר"ח בתענית אלוס [ג] וכן איתא במדרש תהלים וכשיושב בתענית אלוס בשבת פי' בה"ג שאומר שנגו בתלמי נגוד ואפילו קובע ברכה לעצמו כיון שאינו בתוך י"ח [ד] גדולה

[6] דבר [א] שאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו [1] אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע"ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם [2] יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"ז אף כאן ע"ז [3] ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחושד את חברו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך: [4] ותדר נדר ותאמר ה' צבאות אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע מכל שלרוך לחודיעו. הנחשד לרוך לנקות את עצמו ולהודיע את חושדו שאין בו אותו דבר מגונה: **לפני בת בליעל.** אל תתני כבת בליעל לחשדני בשכורות: **ואספסר.** אתייחד עם אחרים ויחשדני בעלי: **פלפסר.** שקר: **אלא אמפסר.** דרש להו לשון מיפה. **בדקי מיפה.** שהאשה נבדקת בהן בשעת הסקנה שאם ימלא בה אחד מהם תמות: **נדה ואלה והדלקת נר.** אל שבת. על ג' עבירות הללו נשים מתות וטעמא ליף במסכת שבת (ד' לא:): **שמונלע בין אנשים.** רב דימי מפרש לה לא אריח ולא גוץ וכו': **אלס.** פי' עב: [5] **לאור.** רו"ש בלע"ז: **גיאור.** שהוא לבן יותר מדאי: **ולא חלב.** יותר מדאי. אלא יהיה תימה בעיני הבריות ומתוך שנדברין בו שולמת בו עין הרע: **הנלבת עמכה.** משמע אף הוא עמה בעמידה: **אל הנער הזה.** על זה ולא לאחר. מכאן שחטא לעלי ולכה לענשו ולהתפלל שיתן לה בן אחר: **והקריבו הכהנים.** אמרו בפרק קמא דמגילה (ד' יא.). והקריבו זה קבלת הדם: **אל שבעים שנה.** כלומר אפילו נגזר עליו מעבוריו לפי שתענית קשה בשבת לפי שהכל מתענגים בו והוא מתענה: **תעניתא לתעניתא.** יתענה למחר: **ותפלנו על ה'.** כי כחוב הוא במקרא. ולא גרסינן הכא אל תקרי: **שחוז והודה לאליהו.** לדבריו הודה לאחר זמן בנבואת נביאים אחרים: דכתיב

צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א"ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת: אם ראה תראה א"ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר [5] ונקתה ונזרעה זרע הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר [6] דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד [7] שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר' ישמעאל א"ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה [8] נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בריוח יולדת קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד יולדת שנים מאי אם ראה תראה [9] דברה תורה כלשון בני אדם: בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך א"ר יוסי בר' חנינא ג' אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב"ה רבש"ע [10] שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר כלום עברתי על אחת מהן: ונתתה לאמתך זרע אנשים מאי זרע אנשים אמר רב גברא בגוברין ושמואל אמר זרע שמושה שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר [6] משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו ורבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ [6] ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש: [7] אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב"ל [3] מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה: אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט [8] דשחיטה בזר כשרה אייתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה [9] מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב [10] מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה בזר אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את [11] וכל [12] המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צווחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו' אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי: [8] וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן דדים הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן: ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא [13] כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת [14] מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק [15] ליתיב תעניתא לתעניתא: ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר [9] ותתפלל על ה' מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר [10] ואתה הסבות את לבם אחורנית א"ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לו לאליהו דכתיב

מקוטס העולה כסכוורין שהיא עולה ולא ידעו כתעלו של זה, אמרה תנה כיון שהקב"ה חס על כבוד הבריות, אף אנו נריכין לחוס ולהתפלל שמוטב עברה בלתם, שבהם מתוודה אדם על חטאיו ולא יעמיד אנשים אל מכיר, ואל אחר תפלת שתיון של וידוי כגון ברכות שלפני ק"ש ושלאחריו, לין לריך לאומרו בלחש (שידור רש"י סי' כנ), עד כאן שייך לעמוד קודם.

ולא רוח הקדש שורה עליך. גלית בעצמך שאין רוח הקדש שורה עליך שאינו מכירה יין (שמואל א א פז). חזו שלא בלקלקה. כל אשה נטעה עקרה משום דלא נתברה הפסידה (סוטה כב:). דברה תורה כלשון בני אדם. הכי משמעו בני אדם (נדרים נ:). דבקי מיתה. שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה (שבת לב:). והקריבו הכהנים כתיב. ומתרצינן הכן בקבלה ומשיטה לא כתיב, מכלל דומשמע דבעלים קלי, ומקנן יזי ומסמן, לימד על המשיטה שכשהיה בזר (יומא כז. וכש"ז בזבחים מ:). תענית אמים (עזרבין סז:). לתעניתא. פי' אתייב להתענות למחר יום אחר כדי שימחול הקב"ה עונו שנת, ולימד בתענית אביעל עונג שבת בלא אחילה ולא שתיה, אבל מדין עונג שבת פטור, דקיימא לן בל היושב בתענית מוקיע וקורע גזר דינו, אלא אין מתענה יושב ודומה כל היום כולו ואינו נהנה בעונג שבת מפני הפסד (האורה ח"א סי' עא).

מסורת הש"ס

[6] עכרכין נח:, ב) סוטה כו. [ו]וכפ מוחלפת הסיטה וע"ש כתוס' ובתוס' מגמות ח: ולע"ק], ג) כ"ל נפסדת, ד) [ובמות עא. כמוכות סז: קדושין ז: ; ביגיון מא: מלרים ג. ס"מ לא: לד: ע"ז כו. מנהלדין ט. סד: פה: 5: מגמ יב. זבחים קח: כריתות יא, ערכין ג. נדה לב: מד.], ה) שבת לב., ו) זבחים לב. [ויומא ס. מגמות יט.], ז) עירובין סב., ח) [בגיון יב:], ט) לאור שהוא לבן. ביאור רי"ש בלע"ז בלע"ל וכ"ל [בנדה"ן לקמן נח: ומגמ"ל כמוכות דף מה: וע' פירש"י לקמן נט: ; ו]וע' כמגדני יו"ט לקמן נח:], י) [שיך לעיל עמוד ה], כ) רש"ל מ"ז,

תורה אור השלם

1. אַל תִּתֵּן אֶת אַמָּתְךָ לִפְנֵי בַּת בְּלִיָּעַל כִּי מְרֹב שִׂיחִי וְכַעְסִי דִּבַּרְתִּי עַד הֵנָּה:
שמואל א א טז
2. יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיָּעַל מִקִּרְבֶּךָ וַיַּדִּיחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר נֵלְכָה וְנַעַבְדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יְדַעְתֶּם:
דברים יג יד
3. וַיַּעַן עֵלִי וַיֹּאמֶר לְכִי לְשָׁלוֹם וֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יִתֵּן אֶת שֵׁלָתֵךְ אֲשֶׁר שָׁאַלְתְּ מֵעִמּוֹ:
שמואל א א יז
4. וַתִּדֹּר נֶדֶר וַתֹּאמַר יְיָ צְבָאוֹת אִם רָאֹה תִרְאֶה בְּעֹנִי אֲמָתֶךָ וּזְכַרְתַּנִי וְלֹא תִשְׁכַּח אֶת אֲמָתֶךָ וְנָתַתָּה לַאֲמָתְךָ זֶרַע אֲנָשִׁים וּנְתַתִּיו לַיְהוָה כָּל יְמֵי חַיָּיו וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ:
שמואל א א יא
5. וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע:
במדבר ה כח
6. מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם:
תהלים צט ו
7. וַיִּשְׁחֲטוּ אֶת הַפָּר וַיָּבִיאוּ אֶת הַנַּעַר אֶל עֵלִי: וַתֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי חַי נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצֶּבֶת עִמָּכָה בָּזֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְיָ: אֶל הַנַּעַר הַזֶּה הִתְפַּלָּלְתִּי וַיִּתֵּן יְיָ לִי אֶת שְׁאֵלָתִי אֲשֶׁר שָׁאַלְתִּי מֵעִמּוֹ:
שמואל א א כה-כז
8. וַחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שְׂפָתֶיהָ נָּעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשָּׁמֵעַ וַיַּחְשְׁבָהָ עֵלִי לְשִׁכֹּרָה:
שמואל א א יג
9. וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ וַתִּתְפַּלֵּל עַל יְיָ וּבָכֹה תִבְכֶּה:
שמואל א א י
10. עֲנִנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אֲחֹרַנִּית:
מלכים א יח לז

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **ולא מתוך שחוק.** שחוק ממש, שאין דעת שוחק מיושבת עליו, אפילו אינו של לגון מכל מקום אין בו יושר (שבת ל:). קלות ראש. לגון (שם). בי צניתא. מקום הוא וכו' דקלים הרבה כמו ליני הר הכרמל (סוטה מז:). **דאי דאמרי אינשי.** לגון שאלה הוא, אמת הוא שאומרים דבר זה של מיתה (כתובות פו). **לא נתישבה.** והיינו לא ישב אדם שם, לא גזר אדם הרפאתן יפות שם, והיינו דאמרי אינשי מבני אדם הרפאתן, שגזר עליו אדם הרפאתן יפות דקלים ולא יפות אחר (סוטה שם). **בבית שיש בו חלונות.** שגוללין לו שיכין לגי שהוא מפתחל כלפי שמים ולגו נכנס (לקמן לד:). **מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו.** ומתי למדה לעשות כן, מהקב"ה, ממקום אשר תשמע תעולה תשמע התעלת (ויקרא ו יח) מפני כבוד הכריות שהעולה בלא כוונה והתעלת בא על תעת, ואם היה מקום מיוחד בעזרה לשתוע את התעלת, ידעו הכל שהתעלת היא זו וילגינו פניו של זה, אבל בשנשתע התעלת

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

דלסיב ואשר הרעותי. ריש"א דקרא אוסיפה הטועה והנדמה אקבלה ואשר הרעותי אני גרמתי להם שברא"ת יצר הרע: **אנמלא שנא מקראות הללו.** שמעידין שיש ביד הקדוש ברוך הוא לתקן יצרו ולהסיר יצר הרע ממנו: **נתמוטטו.** רגליהו מתפטש אבל עכשיו יש לנו פתמון פה שהוא גרש לנו שברא יצר הרע: **הניח.** לשון זריקה כמו כמטמוני קשת (בראשית כא): **אין אדי נוסס.** שמת ומשמגע ומזיק: **מני דריסיה זני ריש.** מילוי הכרס הוא ממיני מטעים הרעים. זני מתרגמינן למינהו לזנוהי (בראשית א): **הרף ממני.** הראהו שיש כח בידו למחות[6] ע"י תפלה: **הניחה לי.** משמע שהיה אוחז בו: **שנא רגליה.** אבראם יצחק ויעקב: **שהחלום.** הפליג בו אנוי"ר בלע"ז: **נדרו.** דבורו שאמר ואכלם: **שמסר עצמו למיתה.** ויחל לשון חלל: **שהחלה עליהם מדת רחמים.** כמו יחולו על ראש יוחנן (ש"ב ג) לשון הניח: **שאחזוהו אחילו גרם.** **אשה דגרמי.** מוליי"ר בלע"ז: **אשר נשבעת להם בך.** שנאמר בעקדת יצחק כי נשבעתי (בראשית כב): **עד ולאן.** עד בכוכבי השמים: **מלאן ואילך דברי תורה.** אמר לו אעשה כדבריך: **דבריה שאמרת לי.** בשנה אמרת לי אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה (שמות ג): **החייתני.** בשני האומות: עלה

דכתיב [1]ואשר הרעותי: [6]אמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב [2]הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב [3]והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר רב פפא אמר מהכא [4]ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ואמר רבי אלעזר משה המיח דברים כלפי מעלה שנאמר [5]ויתפלל משה אל ה' אל תקרי אל ה' אלא על ה' שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב [6]קורין לאלפין [6] עיינין ולעיינין אלפין דבי רבי ינאי אמרי מהכא [6]ודי זהב מאי ודי זהב אמרי [2]דבי ר' ינאי כך אמר משה לפני הקב"ה רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל אמרי דבי ר' ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם ליך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך אמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כים על צוארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בישי שנאמר [7]כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא [8]ורם לבבך ושכחת את ה' ורבנן אמרי מהכא [9]ואכל ושבע ודשן ופנה ואי בעית אימא מהכא [10]וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [11]וכסף הרביתי [7]להם וזהב עשו לבעל: [12]וידבר ה' אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב"ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו [3] אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר [13]הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים משל למלך [3] שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והציל: [14]ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם: [14]ואעשה אותך לגוי גדול וגו' אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים: [15]ויחל משה את פני ה' אמר רבי אלעזר [7] מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו [3]ורבא אמר עד [1]שהפר לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתיב התם [16]לא יחל דברו [7]ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר [17]ואם אין מחני נא מספרך [3]אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב"ה רבש"ע [3]חולין הוא לך מעשות כדבר הזה ויחל משה את פני ה' תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו [7]מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי [18]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב"ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים: [18]ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי האי אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד [3] אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך עכשיו מה אני אומר להם: [19]מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב"ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם עד הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר [20]ויאמר ה' סלחתי כדבריך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה"ע לומר כן אשרי תלמיד שרבו מודה לו [21]ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב"ה למשה משה החייתני בדבריך: [3]דרש רבי שמלאי [8]לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל מנלן ממשה דכתיב [22]ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכתיב [23]ה' אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה [24]אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו': (סימן מעשי"ם צדק"ה קרב"ן כה"ן תעני"ת מנע"ל ברז"ל):

20. **וַיֹּאמֶר יְיָ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ:** במדבר יד כ 21. **וְאוּלָם חַי אֲנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ:** במדבר יד כא 22. **וָאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר:** דברים ג כג 23. **אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶיךָ:** דברים ג כד 24. **אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן:** דברים ג כה

שמיא פירשתיה פירוש צח וביאתי טעמיה ביאור יפה שהוא שוה לענין הכתוב ולסברא והרי אנו מזכירין המימרא כללא בדגדר' בגמ' ואחר כן נאמר פירושה (בנמדבר יד) מבלתי יכולת ה' יכול ה' מיבעי ליה אמר ר' אלעזר אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש [כחו] כנקבה ואין בו כח להצילם אמר לו בן עמרם והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי על הים אמר לפניו רבונו של עולם יאמרו לפני מלך אחד יכול לעמוד בפני ל"א (מלך) [מלכים] אינו יכול לעמוד אמר ר' יוחנן מנין שחזר הקב"ה והודה למשה שנא' (שם) ויאמר ה' סלחתי כדבר תנא דבי ר' ישמעאל כדבריך עתידין אומות העולם לומר אשרי תלמיד שרבו מודה לו ואולם חי אני אמר רבא א"ר יצחק אמר לו הקב"ה למשה משה החייתני בדבריך עד כאן היא הדרשה שנאמרה בזה הפסוק ופירושה אנו מזכירין דע לך כי החיים והיכולת שתי מדות הן ומדותיו של הקב"ה שהן מדות עצמו וגדולתו שאינן נחלפין ממנו כלל כי הכח והיכולת אינם נמצאים אלא במי שהוא חי ומי שהוא בהן העולמים שלא יתמו שנותיו אי אפשר שלא יהיה יכול וזה הדבר אינ"ש שהוא שריר ומקויים בסברא יש לו חיזוק מן הכתוב והיינו דכתב רחמנא (דברים לב) כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם פתח בזכרון היד שהוא היכולת וסיים בזכר החיים ואמר חי אנכי לעולם קיימת לו היכולת מפני שהוא חי העולמים ובעת שאירע מעשה המרגלים ואמר הקב"ה להשמידם לאומתו נגש הנביא עליו השלום בתפלה בעדם ואמר בכלל דבריו מבלתי יכולת ה' ולפי שידע הקב"ה כי אמת דבר וכי אם הוא משמיד את העם במדבר ואינו מכבש לפניהן אל ארץ כנען האומות אומרים עליו כי קצרה ידו ותשש כחו ואינו יכול לעמוד כנגד א"א (מלך) [מלכים] ולגרשם מפני בניו ולפיכך קבל תפלתו בעדם ונעתר לו ואמר סלחתי כדברך ואמר לו אחר כן ואולם חי אני הדו"ע לנביאו שבודאי אילו השמידם לעם היו האומות אומרים שאין לו יכולת ולא היו מכירין גבורתו והואיל ואין מתברר להם שהוא יכול גם כן אין מתברר להם שהוא חי והנה בשביל עתידת הנביא בעד העם הודו האומות כי יש להקב"ה החיים לעלמין ונתברר להם שהוא חי וקיים וזכה הנביא לשבח בשביל זה הדבר כי בשביל עתידתו נודעה גדולתו של מלכנו ועצמו וגבורתו ונתפרסמו בקצות הארץ ונתברר ונתקיים כי הקב"ה יתעלה שמו חי בעצמו ולפיכך א"ל רחמנא ואולם חי אני אחר שאמר כדברך תיכף לה ודרשי ליה רבנן החייתני בדבריך כלומר שבשביל עתידתך גרם הדבר ונתברר לאומות שאני חי וזה הוא צד התידרון של זה הדבר והיה נעלם מאד וסייעני הקב"ה לגלותו ולפרשו ולא ראיתי אדם שקדמני לזה התידרון וזה הפירוש יהיה שמור בידך:

אמר

עין משפט נר מצוה

כג א מי"ר פ"ג מהלכות תפלה הלכה כ:

תורה אור השלם

1. ביום ההוא נאם יְיָ אספה הַצֹּלָעָה וְהַנִּדָּחָה אֲקַבֵּצָה וְאֲשֶׁר הִרֵעֹתִי:
מיכה ד ו
2. הֲכַיּוֹצֵר הַזֶּה לֹא אוּכַל לַעֲשׂוֹת לָכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל נְאֻם יְיָ הִנֵּה כַחֹמֶר בְּיַד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיָדִי בֵּית יִשְׂרָאֵל:
ירמיהו יח ו
3. וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהַסִרֹתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר:
יחזקאל יא כו
4. וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם:
יחזקאל לו כז
5. וַיִּצְעַק הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל יְיָ וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:
במדבר יא ב
6. אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר בָּעֲרָבָה מוּל סוּף בֵּין פָּארָן וּבֵין תֹּפֶל וְלָבָן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב:
דברים א א
7. כַּמַּרְעִיתָם וַיִּשְׂבָּעוּ שָׂבְעוּ וַיָּרָם לִבָּם עַל כֵּן שְׁכֵחוּנִי:
הושע יג ו
8. וְרָם לְבָבֶךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ הַמּוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:
דברים ח יד
9. כִּי אֲבִיאֶנּוּ אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעָבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי:
דברים לא כ
10. וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַּ עֹשֵׂהוּ וַיְנַבֵּל צוּר יִשְׁעָתוֹ:
דברים לב טו
11. וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אָנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל:
הושע ב י
12. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ רֵד כִּי שִׁחֵת עַמְּךָ אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות לב ז
13. הֲרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם וְרָב מִמֶּנּוּ:
דברים ט יד
14. וְעַתָּה הַנִּיחָה לִּי וְיִחַר אַפִּי בָּהֶם וַאֲכַלֵּם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי גָּדוֹל:
שמות לב י
15. וַיְחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי יְיָ אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה יְיָ יֶחֱרֶה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכֹחַ גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה:
שמות לב יא
16. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אֵסָר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:
במדבר ל ג
17. וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ:
שמות לב לב
18. זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
שמות לב יג
19. מִבְּלִתִּי יְכֹלֶת יְיָ לְהָבִיא אֶת הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם וַיִּשְׁחָטֵם בַּמִּדְבָּר:
במדבר יד טז
20. וַיֹּאמֶר יְיָ סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ:
במדבר יד כ
21. וְאוּלָם חַי אֲנִי וְיִמָּלֵא כְבוֹד יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ:
במדבר יד כא
22. וָאֶתְחַנַּן אֶל יְיָ בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר:
דברים ג כג
23. אֲדֹנָי אֱלֹהִים אַתָּה הַחִלּוֹתָ לְהַרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ אֶת גָּדְלְךָ וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמַעֲשֶׂיךָ וְכִגְבוּרֹתֶיךָ:
דברים ג כד
24. אֶעְבְּרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן:
דברים ג כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' קורין לאלפי"ן. נ"ב פרש"י פ' הקולא עומד דהיינו בדרש' אבל בתפלה איסור אלף ע"ש ד' ס"ש ע"ג: (ב) שם ועכשיו יפחל מעטו (אתה למה לי) תא"מ וי"ב ס"א למה לך גדולה: (ג) שם מאל למלך ב"ו שכעס: (ד) שם ל"ל אנמר (מלמד שעמד וכו' שהחלהו) תא"מ וי"ב ס"א מלמד שהתפלל משה עד שהחלה אביי אמר עד שהחלה להקב"ה: (ה) שם דברי תלמיד הן אלא:

לעזי רש"י

אנוי"ר. להפציר, להטריד. מולוי"ר [מלוי"ד]. קדחת.

מוסף רש"י

אלמלא שלש מקראות הללו. המעידין שסעודות והזכיות בידו ומוקן הלבנות (סוכה נב:). לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל. שלש בלשון לשונות, אמת וגבורות וקדושת הש"ם, שלון בהן תפלה אלא שבח, ואמר כך בשפר בלשון ים דברי מתנה ותפלה (ע"ז ז) ולפיכך מקנו חכמים פסוקי דזמרא, הוצו לה' וכל המזמורים שלפניו ושלאחריו, לפי שהן שבחו של הקב"ה, ואמר כך עומדים להתפלל (סידור רש"י סי' ר).

רבינו חננאל

מנין שחזר הקב"ה והודה לו למשה. פירוש, החזיר לו טובה שהבין מה שאומות העולם היו עתידים לומר, ואמר לו שלחתי להם, כי ודאי כדבריך יהיו עתידין לדבר. ואולם חי אני. אמר ר' יצחק אמר לו הקב"ה למשה החייתני בדבריך. פירוש, אמר לו הקב"ה למשה במה שדברת לפני וסלחתי לישראל החייתני, כלומר עתידין האומות לומר חי אני בהפילי ל"א מלכים ואעמיד הששש והירח, ואז ימלא כבודי את כל הארץ, וז"ש ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ.

רב נסים גאון

ואולם חי אני אמר לו הקב"ה למשה משה החייתני בדבריך. זה הדבר קשה היה בפני התלמידים והיו מלעיזים בו עלינו החולקין על דברי רבותינו ז"ל ואמנם כי פשוטו של זה הדבר נראה שאינו מתקבל על הדעת שמשתבשין בה ואני בדרחמי

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות